

УДК 712.4:615.8

ЕКО-ДИЗАЙН ЛІКУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА: СУЧАСНІ КРИТЕРІЇ ВИБОРУ РОСЛИН ДЛЯ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО, ОЗДОРОВЧОГО ТА ГАРМОНІЙНОГО ПРОСТОРУ

ГЛАДУН Наталія, БЕЛАВА Вікторія, ОЛЬХОВИЧ Ольга,
ПАНЮТА Ольга

ННЦ «Інститут біології та медицини» Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

*natalia.hld44@gmail.com, viktoriia.belava@knu.ua, olkhovych@knu.ua,
o_panyuta@knu.ua*

У роботі проаналізовано ключові аспекти формування безпечного ландшафту лікувальних установ. Розглянуто критерії вибору рослин з урахуванням токсикологічних характеристик, алергенного потенціалу, механічної безпеки. Приділено особливу увагу ролі гармонійної колористики, просторовій організації території. Визначено, що дотримання принципів безпечного озеленення є основою створення інклюзивного оздоровчого середовища.

***Ключові слова:** безпечний простір, озеленення території лікувального закладу, алергенність рослин, доказовий дизайн, інклюзивність.*

ВСТУП

Вимоги до озеленення території оздоровчого закладу залежать від функціонального призначення та особливостей: профіль установи, чисельність та вік відвідувачів, час перебування та щільність контакту із рослинами та ін. Але ключовим критерієм є безпечність простору – всі складові ландшафту мають відповідати меті отримання максимального позитивного впливу на самопочуття, настрій, прагнення до одужання. Тобто, має застосовуватися науковий підхід до проектування ландшафту Evidence-Based Design (Доказовий дизайн саду).

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є обґрунтування критеріїв відбору безпечного рослинного асортименту та просторової організації території лікувальних закладів для забезпечення фізичного та психологічного комфорту пацієнтів та персоналу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Основними критеріями безпеки зовнішнього озеленення лікувальних закладів є такі:

1. Відсутність токсичних видів рослин.

При проєктуванні територій лікувальних закладів важливо виключати токсичні рослини, що можуть спричинити отруєння. Особливо це стосується

дитячих та психіатричних відділень, де пацієнти можуть неусвідомлено взаємодіяти з небезпечними плодами чи листками [1]. В концепції лікувальних садів (Healing gardens) та підході доказового дизайну саду фізична безпека є базовим критерієм, тому потенційно шкідливі елементи мають бути повністю виключені або ізольовані від пацієнтів. Окрім фізичної загрози, токсичні рослини, гострі колючки чи підозрілі яскраві ягоди створюють психологічний дискомфорт, викликають зайву тривогу та настороженість, що руйнує відчуття безпеки і нівелює загальний терапевтичний ефект від перебування в саду [2].

2. Низький рівень алергенності.

Важливо враховувати пилокотворювальну активність рослин. Пилок багатьох видів рослин містить білки, які можуть викликати імунну відповідь у людей із сенсibiliзацією до алергенів. Внаслідок цього розвиваються сезонні алергічні реакції: алергічний риніт, кон'юктивіт, загострення бронхіальної астми [1]. Висока концентрація пилку в повітрі в період цвітіння представників родин *Bétula*, *Corylus*, *Populus*, *Alnus* та ін. підвищує ризик алергічних проявів у пацієнтів з хронічними захворюваннями дихальної системи чи з ослабленим імунітетом. Такі реакції є не лише фізично неприємними, але й погіршують загальний стан пацієнта та процес реабілітації. Таким чином, для зовнішнього озеленення лікувальних закладів рекомендують: віддавати перевагу інсектозапильним видам; уникати масового висаджування рослин з високою пилокотворювальною здатністю, щоб зменшити загальний пиловий фон [2]. Дослідження доказового дизайну підтверджують, що зелені зони з низьким алергенним потенціалом сприяють кращому самопочуттю пацієнтів, зниженню стресу і підвищенню ефективності реабілітаційних програм [1].

3. Відсутність травмонебезпечних елементів.

Необхідно враховувати фізичні властивості рослин, аби уникнути травмування пацієнтів. Рослини з колючками, шипами – представники родин *Crataegus*, *Berberis*, *Rosa*, *Acacia*; а також ламкими гілками – *Populus*, *Bétula* становлять особливу небезпеку для дітей, літніх людей та осіб з порушеною координацією та рухливістю. Падіння гілок або випадковий контакт із гострими частинами рослин підвищують ризик травмування. Рекомендації з проєктування територій лікувальних закладів наголошують на використанні флори з м'якою текстурою, гнучкими гілками та безпечними формами крон [2].

Потужним інструментом емоційної та фізичної реабілітації є колористика ландшафту – гармонійне поєднання кольорів працює як засіб терапії: може викликати специфічні емоції, впливати на настрій та сприйняття навколишнього світу. Так, фоновий зелений колір стабілізує нервову систему, привносить відчуття гармонії. Використання фіолетових та білих відтінків створює атмосферу спокою та безпеки, знижує тривожності, уповільнює пульс, знижує рівень стресу. Фіолетовий колір налаштовує на медитативний лад, тоді як білі акценти додають простору «повітря» та відчуття чистоти, що важливо для ментального відновлення (рис. 1). Якщо хочемо додати «глибини» простору, посилюємо сині відтінки.

Водночас поєднання енергійних помаранчевих, сонячно-жовтих та свіжих салатних кольорів діє як природний антидепресант, стимулюючи життєвий тонус, енергію та соціальну активність.

Рис. 1. Приклади територій з рослинами фіолетової гами

Помаранчеві та жовті квіти, як-от рудбекії чи чорнобривці, у поєднанні з соковитим листям наповнюють сад світлом та сяянням навіть у похмурі дні, пробуджуючи оптимізм та волю до життя (рис. 2). Якщо хочемо зробити простір «жарким», привернути увагу, внести динамічні акценти – додаємо червоні кольори.

Рис. 2. Приклади територій з рослинами жовто-помаранчевої гами

Продумана зважена колірна гармонія в ландшафті не просто прикрашає територію, а створює цілісну екосистему оздоровлення, що допомагає людині віднайти втрачену рівновагу та душевний комфорт [2, 4].

Доказовий дизайн передбачає створення відкритих просторів із чіткими оглядовими лініями та безпечними маршрутами, у формуванні насаджень уникати доступних для прогулянок зон ущільнення рослинності [3]. Такий підхід дозволяє зменшити ризики випадкового травмування, забезпечити пацієнтам безпечно пересування територією. Структура простору та відкриті оглядові лінії є важливими для лікувальних садів, дозволяють вільно орієнтуватися, мінімізувати тривожність. Навпаки, «сліпі зони» та зарослі ділянки посилюють

психологічний стрес, особливо у вразливих груп населення. Доказовий дизайн підкреслює: відкритість простору покращує самопочуття та відчуття безпеки.

Важлива риса лікувального середовища – інтуїтивна зрозумілість та контроль над простором. Чіткі маршрути і раціональне зонування важливі для пацієнтів під час відновлення та за тривожних розладів. Згідно з рекомендаціями ВООЗ, такі території мають бути інклюзивними та адаптованими до потреб маломобільних груп і дітей. Правильне планування не лише гарантує безпеку, а й стимулює психоемоційне відновлення, що відповідає принципам доказового озеленення [2].

ВИСНОВКИ

Безпечне озеленення лікувальних закладів є ключовим елементом створення гармонійного, комфортного та оздоровчого простору. При плануванні території важливо виключати рослини, які можуть спричинити отруєння або травми, а також обирати види з низьким алергенним потенціалом. Особлива увага приділяється організації відкритих зон та маршрутів пересування, створенню зрозумілих і безпечних оглядових ліній, уникненню «сліпих» зон. Гармонійна колористика ландшафту впливає на настрій людини, допомагає заспокоїтися і швидше подолати стрес (фіолетова гама), а також пробудити оптимізм та волю до життя (жовто-помаранчева гама). Дотримання цих принципів дозволяє створити «простір, що лікує».

ЛІТЕРАТУРА

1. D'Amato G., Cecchi L., Bonini S. et al. Climate change and allergic respiratory diseases. *Clinical & Experimental Allergy*. 2007. Vol. 37. P. 1264–1274.
2. Urban green spaces: a brief for action. Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2017. 24 p.
3. Ulrich R. S., Zimring C., Zhu X. et al. A review of the research literature on evidence-based healthcare design. *Health Environments Research & Design Journal*. 2008. Vol. 1(3). P. 61–125.
4. Itten J. The Art of Color: The Subjective Experience and Objective Rationale of Color. New York : Reinhold Pub. Corp., 1961. 155 p.

GLADUN N., BELAVA V., OLKHOVYCH O., PANYUTA O.

ECO-DESIGN OF A HEALTHCARE ENVIRONMENT: MODERN CRITERIA FOR SELECTING PLANTS TO CREATE A SAFE, HEALTHY AND HARMONIOUS SPACE

The paper analyzes key aspects of the formation of a safe landscape of medical institutions. The criteria for selecting plants are considered, taking into account toxicological characteristics, allergenic potential, and mechanical safety. Special attention is paid to the role of harmonious color, spatial organization of the territory. It is determined that compliance with the principles of safe landscaping is the basis for creating an inclusive health-improving environment.

Key words: safe space, landscaping of the territory of a medical institution, allergenicity of plants, evidence-based design, inclusivity.